

DR. SZERÉNYI MÁRIA

Budapest

Latintanítás egy általános iskola 4. osztályában

Az 1989/90-es tanév végén a budapesti Dallos Ida Úti Általános Iskolában kérést intéztünk három 3. osztályunk tanulóihoz, illetve szüleikhez: 4. osztályban orosz vagy latin nyelvet kívánnak-e elkezdeni tanulni. Mivel iskolánkban eddig latintanítás nem volt, és a szülők túlnyomó többsége sem tanulta ezt a nyelvet, a kérdéshez némi tájékoztatást mellékelünk. Őszintén elmondtuk, hogy akik a latint választják, bizonyos mértékig „kísérleti nyuszik” lesznek, hiszen sem tankönyv, sem oktatási eszközök nem állnak rendelkezésünkre, jövődó latin tanárunknak is szakképzettsége, lelkesedése és 20 évi általános iskolai magyar és orosz tanítási gyakorlata van, de általános iskolában latint még nem tanított.

Ugyanakkor azt is elmondtuk, hogy a latin nyelv tanulása során olyan általános műveltséget szereznek, a latin kultúra területén olyan szókincset gyűjtenek, amely majd megkönnyíti valamennyi tudományág szaknyelvének az elsajátítását; ezen kívül olyan biztos általános európai nyelvi alapokat szereznek, amely bármelyik élő európai nyelv tanulását jelentősen megkönnyíti.

Mіндеzen pro és contra érvek hatására 42 tanuló jelentkezett latin nyelvet tanulni.

A 4. osztályos latintanítás keretében a következő célokat tűztem ki:

- Mindenekelőtt: megszerettetni az új tantárgyat a gyerekekkel.
- Megismertetni őket a görög—római mondavilággal, a római nép eredetével a mítoszok és az irodalmi művek alapján.
- Megismertetni őket az olvasmányok témaköréhez kapcsolódóan a római kultúrával és művészetekkel.
- Az olvasmányok szóanyagához kapcsolódóan felfedeztetni a latin eredetű magyar szavakat,
- és végül, ami a nyelvtanításban alapvető: egy bizonyos szintű nyelvismeret megszerzése.

A tananyag összeállításánál és a tankönyv megszerkesztésénél (a tankönyvet is teljesen magam készítettem) elsősorban a jelenleg használatban lévő 4. osztályos orosz tankönyv és tananyag elveire támaszkodtam. (Ez az egyetlen ilyen korú gyerekeknek szóló kezdő nyelvkönyv, amelyet magam is többször tanítottam.) Így céloim egy alapszókinccs (kb. 200—250 szó) nyújtása, az írás és olvasás megtanítása, nyelvtanból csak a legszükségesebb, legminimálisabb.

A nyelvtani ismeretek nyújtásának eleve korlátot szabott az, hogy a 4. osztályos gyerekek magyar nyelvtanból még mondattant alig-alig tanultak, tehát declinatio-t tanítani nem célszerű. Megtanultuk viszont a négy coniugatio-t praesens imperfectum alakban, a nem fogalmat, az I. és II. declinatio nominativusi többes számát és a főnév—melléknév egyeztetését ugyancsak az I. és II. declinatio nominativusi alakjában, továbbá a fő- és a sorszámneveket egytől tízíg. Ez utóbbi (a számnevek) eredeti tantervi elképzelésemben nem szerepeltek, a gyerekek igénye alapján tanítottam meg.

A szókinccs és a fent említett minimális nyelvtan elsajátításán kívül igen fontosnak tartottam kultúrtörténeti ismeretek nyújtását is: elsősorban a magyarban meglévő latin jövevényszavakat kerestük meg mindig az olvasmányok kapcsán; másrészt igen sok görög és latin mítoszt meséltem a gyerekeknek.

A lexikai tananyag, az általam elkészített tankönyv, mely fénymásolt formában került a gyerekekhez, hét olvasmányt tartalmazott: Schola, De familia Romana, De natura, De deis Romanis, Oppidum et pagus, Corpus humanum, Roma. A szövegek átlagos hosszúsága 9 gépelt sor. Összeállításuknál arra törekedtem, hogy a gyerekek érdeklődésének megfelelő témákat dolgozzunk fel. Ilyennek éreztem az iskola, a család, az emberi test, a növény- és állatnevek csoportját. Ugyancsak fontosnak tartottam, hogy néhány alapvető ismeretet kapjanak a gyerekek a római életről. (Iskola, család, Róma, a római istenvilág, falu, város.)

Arra is ügyelnem kellett, hogy a lehetőség szerint minél kevesebb függő esetben lévő főnév szerepeljen a szövegekben, hiszen declinatio-t nem tanultunk. A hét olvasmány 240 szót tartalmazott.

Mint már említettem, a 4. osztályos heti két latinórának egyik fő célja volt a nyelv, a tantárgy megszerettetése. Ez alapvetően a módszertani eszközökön múlik. A tanítás során szinte minden, az orosz nyelv tanítása során már alkalmazott játékos módszert felhasználtam. És minden órán volt mese is! A görög—latin mitológia ehhez bőséges lehetőséget nyújt. A folytatásos történeteket — egy-egy órán kb. 5—8 percet fordítottunk erre, vagy az óra közepe táján, pihenésképpen, vagy az óra végén — mindig nagy izgalommal várták a gyerekek.

Az olvasmányokat az élönyelvek oktatásánál használatos lexikai előkészítéssel, rajzok, tárgyak, képek bemutatásával készítettem elő; a lexika gyakorlása szóversenyek, írásversenyek keretében történt. Voltak szóbeli, írásbeli, egyéni és csoportos játékos versenyek; a számneveket *Bum*-játék keretében gyakoroltuk. Az igeragozást kockadobálással tettük érdekesebbé. (Az egyes játékokról és a tankönyv szövegéről az érdeklődő kollégáknak szívesen nyújtok bővebb tájékoztatást.)

Az órák felépítésénél ügyelnünk kell arra, hogy maximum 15 percnyi komoly munka (írás, olvasás, fordítás, szóhatározás, igeragozás stb.) után feltétlenül kell legalább 5 percnyi lazító jellegű mese vagy játék. A játék természetesen tananyaghoz kapcsolódó, ugyanúgy, mint a mese. Még a legkomolyabb szellemi erőfeszítést igénylő tevékenységeket is lehet a gyerekek előtt kedvelté tenni igen egyszerű fogásokkal. Pl. Nálunk a latintanítás fő „kelléke” egy kis textilmajom volt. Bármilyen frontális munkát végeztünk, pl. szókérdezés, számnevek, igeragozás, ezt az állatkát dobáltam a gyerekeknek; akinek dobtam, annak kellett felelnie. Ugyanezt láncszerűen is csináltuk, egyik gyerek dobtá a másiknak, és egymást kérdezték. (Ezt a „majomdobálást” még 8. osztályosok is nagyon szerették oroszórákon.)

Az év vége felé kérésemre az osztályfőnökök egy kis felmérést készítettek a latinul tanulók körében. Magam az elért eredmények és az órák hangulata alapján úgy éreztem, hogy jó irányba indultunk el, de nagyon érdekelt a gyerekek véleménye a következő kérdésekben:

Szeretik-e a latint? — Nehéznek vagy könnyűnek találják-e? — Válaszaikhoz indoklást is kértünk.

Íme a válaszok:

4. a oszt., 18 tanuló: Mind a 18 szereti. 17 fő szerint nem nehéz, egy szerint: „Néha, de tényleg régen nehéznek érzem egy kicsit.” (sic!)

4. b oszt., 11 tanuló: 9 fő szereti, 2 nem, 8 szerint nem nehéz, 3 szerint nehéz.

4. c oszt., 13 tanuló: Mind a 13 szereti, 11 szerint nem nehéz, egy szerint közepes, 1 gyerek nehéznek találja.

Összességében tehát a 42 tanulóból 40 szereti, 37 szerint könnyű tantárgy.

Indoklásaikban érdekesebb motívumok a következők:

A nyelv legnagyobb pozitívumát abban látják, hogy nem kell új betűket tanulni az írásnál (16 fő). Segíti a többi nyelv tanulását (9 fő). Sok nyelv ered belőle (6 fő).

Érdekes nyelv (4 fő). Közülük az egyik azt írta: *Rendkívül* érdekes. Negatív indoklás egyetlenegy féle volt: Unalmas (4 fő).

A felmérés tehát igazolta azt, amit az egyévi közös munka tapasztalata sejtett: a gyerekek szeretik a latint, szívesen tanulják. Tervünk az, hogy az 5 évi tanulás után a legjobb tanulók középfokú nyelvvizsgát tehessenek, és így a középiskolában már nem kell latin nyelvvel foglalkozniuk. Latintudásuk nyilván megkönnyíti majd további két nyelv elsajátítását a középiskolában, és esetleg előnyt jelent számukra felsőfokú tanulmányokra való jelentkezésnél is.

H. TÓTH ISTVÁN
Kecskemét

Olvasásfejlesztés — irodalomtanítás — könyvtárhasználat

A címben jelzett gondolatok tantárgy-pedagógiai értékek. De nemcsak azok, hanem egyúttal számottevő fontosságú feladatok körvonalazói is.

Valószínűleg egyetért velem az olvasó abban, hogy az olvasóvá, könyv-, könyvtárhasználóvá nevelés középpontjában a szépirodalomnak kell állnia, amely köré sokféle szöveget szervezhetünk olvasásfejlesztő céltételezésünknek megfelelően. Olvasásfejlesztő irodalomtanításunk az időtényezőre, az alapozó funkció fontosságára, a tartalékfeltárás szükségességére, továbbá az önművelés korparancsára is figyelemmel volt a program rendező elveinek kidolgozásakor. Mindezen gondolatokkal szembesülnünk kellett, amikor körvonalaztuk a műveltségtartalmakat, a szépirodalmi szemelvényeket és egyéb szövegféleségeket.

Abból indultunk ki, hogy a szépirodalom különös világot tár elénk. Ezt a világot az alkotó sajátos ábrázolási, megjelenítési, kifejezési formák segítségével mutatja be az olvasónak. E világ megismerésének azonban az a feltétele, hogy a befogadó:

1. olvasási készséggel;
2. a szépirodalom formanyelvének ismeretével rendelkezék, nevezetesen:
 - a) grammatikai és szövegnyelvi ismereteknek a működtetésével;
 - b) a szavak konkrét jelentése mögé tekintés készségével;
 - c) a hagyományostól eltérő kifejezőrendszer befogadásával;
 - d) az esztétikai, irodalomszemléleti kompetencia alkalmazni tudásával. (1)

Szemléletünk következő motívációja: az oktatás folyamata lényegében információs folyamat. Az információ szempontjából az oktatási folyamat lényege: ha a gyermekeket valamilyen célszerű tevékenységre akarjuk oktatni, tegyük lehetővé számukra, hogy:

1. megkaphassák a szükséges mennyiségű információt;
2. feldolgozhatják, kisajátíthatják ezt az információt;
3. hatékonyan megőrizhessék a feldolgozott és kisajátított információt;
4. újraalkothassák és/vagy alkalmazhatják a feldolgozott, kisajátított, hatékonyan megőrzött információt. (2)

Az elsajátításra *kiszemelt tudást* alapanyagának, a megmunkált, az *előkészített tudást* pedig produktumnak nevezi NAGY JÓZSEF. (3) Hogy miképp lesz a kiszemelt tudásból az oktatásra előkészített tudás, azt sokféle tényező befolyásolja. Így a tudástechnológia (módszerek, elvek, ismeretek, eljárások, technikák összessége) és a tudástechnológus kutató-fejlesztő tevékenysége.

Ahhoz, hogy az elsajátítandó, tárolandó, az újabb felhasználásra alkalmas tudást bevigyük az oktatási folyamatba, tisztában kell lennünk helyzetünkkel: